

УДК 340.12(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v055.2025.13>**Н. С. Ковальчук**ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0003-4527-8129>

здобувач вищої освіти третього освітньо-наукового рівня

Національного університету «Острозька академія»

ОНТОЛОГІЯ ЗАКОННОСТІ У СТРУКТУРІ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА

Постановка проблеми. Сучасна правова держава неодмінно ґрунтується на принципі верховенства права, проте зміст цього фундаментального принципу становить предмет інтенсивної теоретичної дискусії. Важливе місце у сучасному науковому дискурсі займає категорія законності та питання про її природу. Постає дилема, чи законність являє собою самодостатній формальний режим дотримання чинних правових приписів, чи функціонує як онтологічна форма буття права, що набуває справжнього сенсу виключно у поєднанні з ціннісними вимірами справедливості, свободи та гідності людини. Складність проблеми посилюється тим, що міжнародні стандарти характеризують верховенство права як багатовимірну систему, у якій законність становить необхідний, однак далеко не єдиний компонент. Онтологічне осмислення законності безпосередньо впливає на структуру принципу верховенства права загалом та практики його застосування у всіх сферах правової діяльності. Від цього залежать підходи до судової аргументації, механізми конституційного контролю та функціонування публічної адміністрації.

Практичне значення проблеми є особливо актуальним для України, оскільки наша держава здійснює правову модернізацію та інтегрується в європейський правопорядок. Чіткість онтологічного розуміння законності визначає стандарти легітимності державних рішень, якість розробки нормативно-правових актів та спроможність судової влади забезпечувати дотримання правових норм та реалізацію їхнього сутнісного змісту. Послідовно, винесення законності в онтологічний фокус дослідження не становить теоретичної абстракції, однак є безпосередньою умовою дієвості конституційних гарантій і підтримання довіри до правосуддя в умовах трансформаційних викликів. У зазначеному контексті законність постає як структурна основа правовладдя, що водночас має бути наповнена ціннісним змістом верховенства права. У європейській науковій думці згадані міжнародні постулати закріплені у документі Венеційської комісії «Мірило верховенства права» відповідно до якого першим елементом визначено законність як прозоре і демократичне правотворення, за яким слідує правова визначеність,

заборона свавілля, незалежне правосуддя, права людини та рівність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Українська правова думка сформувала потужний теоретичний корпус ідей, який переорієнтував наукову дискусію від концепції «верховенства права» до парадигми «правовладдя». На думку українського дослідника М. І. Козюбри, єдність вимог Rechtsstaat (німецька традиція правової держави) і Rule of Law (англо-американська концепція верховенства права) виявляється саме у пріоритеті прав і свобод людини, що підважує редукцію законності до механічної легальності [15]. Законність у цьому розумінні становить різновид правової, а не суто формальної дисципліни. Послідовно, науковець наголошує на потребі деполітизації теорії права та визнанні права самостійною соціокультурною цінністю, центром якої є людина, що зміщує акцент до матеріальної наповненості законності [13].

Павло Рабінович розгортає інтегральне бачення верховенства права як системи взаємопов'язаних елементів, де законність має розумітися в горизонті прав людини й пропорційності, а не як чистий легізм [17]. С. Головатий звертає увагу на відмову від отождолення «rule of law» із «rule by law», тобто із владою закону як такого. Він пропонує термінологічний і концептуальний поворот до влади права як справедливого порядку [11]. Цікавою є і позиція іншого вітчизняного дослідника О. Костенка, який у межах соціально-натуралістичної концепції прямо отождолює верховенство права з верховенством законів природного права, підкреслюючи судовий захист як інструмент протидії свавіллю [16].

Міжнародна спільнота у галузі юриспруденції водночас запропонувала засадничі теоретичні моделі, що окреслюють основні напрями дискусії. Г. Л. А. Гарт концептуалізував право як систему первинних і вторинних правил та наполягав на автономії опису права від моралі [6]. Американський дослідник Л. Л. Фулер відповів ідеєю внутрішньої моралі права через вісім «чеснот» законності, наголошуючи, що право без цих якостей втрачає власну природу [5]. Не менш відомий науковець і теоретик права Р. Дворкін запропонував інтерпретативну модель у якій право являє собою

едність правил і принципів, уособлену у фігурі «Геракла-судді» [2]. Цікавою для аналізу є і концепція ізраїльського дослідника Дж. Раза, який розвинув концепцію авторитету та «чеснот» верховенства права, що наближає законність до здатності права спрямовувати поведінку [9].

Попри наявні теоретичні здобутки, деякі питання залишаються відкритими. Потребує вирішення проблема узгодження формального (процедурного) виміру законності з матеріальним (аксіологічним) без розмивання меж позитивного права. Важливим є також і збереження керованості системи норм при відкритості до природно-правових критеріїв. Необхідне також практичне втілення цієї єдності у судовій та адміністративній практиці таким чином, аби «правова законність» не перетворилася на риторику без нормативних наслідків. Невирішеним лишається і питання «онтичного пріоритету», чи моральні критерії є конститутивними для існування права і законності, чи функціонують лише як зовнішні мірки оцінки позитивних норм. У межах цього дослідження автором планується розкрити саме останнє питання та запропонувати власне бачення.

Мета статті полягає у вибудові цілісної онтології законності як структурного елемента верховенства права, що поєднує формальний (процедурно-інституційний) і матеріальний (аксіологічний) виміри. Дослідження спрямоване на визначення місця законності в архітектоніці правовладдя та окреслення методологічних орієнтирів для її практичного втілення в українській правовій системі.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення комплексу взаємопов'язаних завдань. Необхідним є уточнення категоріального розрізнення понять «закон» і «право» як концептуальної основи дослідження. Подальшим кроком стала інтерпретація європейських стандартів верховенства права крізь призму законності, що дозволить виявити специфіку її функціонування в контексті міжнародних вимог. Окремої уваги потребує реконструкція української доктрини «правової законності» як теоретичного підґрунтя вітчизняного розуміння проблеми. Завершальним етапом дослідження став синтез уроків позитивізму та природного права для побудови практичної моделі судової та адміністративної аргументації і забезпечення переходу від теоретичного осмислення до конкретних механізмів застосування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Концептуальною основою дослідження онтології законності як структурного елемента верховенства права постає багаторівнева модель валідності, що дозволяє подолати традиційну опозицію «закон/право» через систематичне розкриття

трьох взаємопов'язаних рівнів. У такій системі онтологічний рівень визначає, що саме визнається правом як таким, інституційний встановлює процедури та органи, які забезпечують дієвість права, а практичний показує, яким чином норма функціонує у житті спільноти. Позитивістська чиста теорія права австрійського теоретика Г. Кельзена розглядає валідність як ієрархію норм, що сходять до основної норми, забезпечуючи логічну чистоту системи, але водночас відстороняючи моральні критерії від визначення правового статусу норми [8]. Тут справедливим буде зауважити, що з плином часу наукова спільнота дещо змінила погляди. Представник школи природного права Дж. Фініс у власних дослідженнях звертав увагу, що правовість уже містить мінімум моральної раціональності, оскільки інакше дослідники описують лише фактичну владу, а не право [4]. Українська правова школа, втілена у працях Миколи Козюбри та колективу Центру дослідження верховенства права Національного університету «Києво-Могилянська академія», підводить законність до інтегральної моделі правовладдя, у якій формальна чинність норми стає необхідною, але не достатньою умовою її правового статусу [14]. Однак справедливим є і те, що формування правової законності неминуче вимагає прозорих, підзвітних та демократичних процедур творення права і спроможних судів.

Практичний рівень замикає триаду валідності, оскільки саме тут законність розглядається вже як режим довіри і передбачуваності, у якому тексти, інституції й соціальні очікування збігаються. На нашу думку, така багаторівнева система дозволяє говорити не про протиставлення легальності й права, а про континуум правової законності, де позитивістські та природно-правові підходи доповнюють один одного у межах єдиної системи. Чиста валідність форм, відтак спирається на матеріальні чесноти та соціальну ефективність, утворюючи цілісну онтологічну структуру.

Слід зауважити, що Європейські стандарти верховенства права, кодифіковані у документі Венеційської комісії «Мірило верховенства права», в сучасних умовах потребують інтерпретації не як контрольний список (як це часто поширене у вітчизняній науці), а як система чеснот. Законність становить базовий елемент системи разом із відкритим, інклюзивним правотворенням, однак її функціональна ефективність залежить від поєднання з правовою визначеністю, заборонаю свавілля, доступом до правосуддя, правами людини та рівністю. Послідовно, логічним з точки зору методології здійснити перехід від номінальної законності (наявність закону автоматично означає законність) до структурної законності (наявність процедури, ясність, судовий контроль

як необхідні компоненти правової законності). Зазначене структурне розуміння пояснює, чому оцінювання верховенства права в Україні не зводиться до перевірки наявності норм, а вимагає дослідницького погляду на устрій правотворення і практичну доступність суду. Логіка структурної законності послідовно підкріплювалася доктринальними та експертними висновками щодо українських реформ, у яких законність позиціоновано як точку входу до ширшого простору правовладдя, а не як самодостатню категорію [7].

Розвиток української концепції правовладдя демонструє еволюцію розуміння законності від формального дотримання приписів до змістовної правової якості. П. Рабінович пропонує інтегральну теорію верховенства права, де законність функціонує у системі взаємопов'язаних елементів разом з пропорційністю, правовою визначеністю та заборонаю свавілля [18]. Принципове значення, на думку автора, має відмова від ізольованого розгляду законності на користь системного підходу, що враховує всі складові правовладдя.

Сергій Головатий додає термінологічну точність через запровадження поняття «правовладдя» замість «верховенства права». Концептуальний поворот від «rule by law» до «rule of law» означає перехід від влади закону як інструменту управління до влади права як справедливого порядку. Правовладдя передбачає у першу чергу відповідність принципам справедливості, захист прав людини та обмеження державного свавілля [12].

Теоретичним підґрунтям структурного розуміння законності слугує концепція внутрішньої моралі права Л. Фуллера. Науковець обґрунтовує вісім чеснот законності (загальність, публічність, перспективність, ясність, несуперечність, виконуваність, стабільність і відповідність між нормами та їх застосуванням). Принципове значення, на думку автора, має теза про те, що порушення чеснот не просто погіршує право, а позбавляє нормативний порядок правової якості. Законність постає як внутрішня властивість правових норм, що робить можливим керування поведінкою через право. Концепція Л. Фуллера демонструє межі формального підходу до законності. Наявність нормативного тексту не гарантує правової якості, якщо норми є таємними, ретроактивними, суперечливими або невиконуваними [5]. Внутрішня мораль права встановлює мінімальні стандарти, дотримання яких необхідне для існування права як такого. Відповідно, порушення чеснот перетворює нормативний порядок на систему команд, що не має правової природи.

Практичне втілення концепції внутрішньої моралі права знаходить відображення у європейських стандартах верховенства права. Венеці-

йська комісія розробила систему критеріїв, що об'єднує формальні та змістовні вимоги до правової системи. Законність розглядається як базовий елемент, що взаємодіє з правовою визначеністю, заборонаю свавілля, доступом до правосуддя, правами людини та рівністю. Якщо розглядати європейський підхід, то тут чітко простежується перехід від номінальної до структурної законності. Номінальна законність задовольняється формальною наявністю законів, тоді як структурна законність вимагає якісних процедур правотворення, ясності нормативних приписів і ефективного судового контролю. Структурний підхід пояснює, чому оцінка верховенства права не зводиться до підрахунку кількості законів, а потребує аналізу якості правових процедур і їх практичного функціонування.

Слід зауважити, що соціальна онтологія законності вимагає емпіричної верифікації теоретичних конструкцій. Законність існує, передусім, у практиках правотворення, правозастосування та правового захисту. Показовим джерелом тут слугує Індекс верховенства права від Світового проекту з правосуддя, який визначає багатовимірну природу законності через систему індикаторів (обмеження влади, відсутність корупції, відкритість уряду та доступ до правосуддя). Станом на сьогодні Україна займає 89 позицію з 142 держав світу за зазначеним індексом, поступаючись абсолютній більшості європейських держав, що є доволі критичним фактором з огляду на євроінтеграційний курс нашої держави. Така позиція демонструє актуальність переходу від номінальної до структурної законності в українській правовій системі та підтверджує необхідність ґрунтовного переосмислення онтологічних засад законності як передумови ефективного функціонування верховенства права [10].

Емпіричний підхід має особливе значення для України як держави, що здійснює правову модернізацію. Дослідження показують, що дефіцити законності часто мають не нормативний, а інституційний характер. Проблема полягає не так у відсутності законів, як у недостатній якості правових процедур і низькій довірі до правових інститутів. Для прикладу Європейська палата аудиторів у спеціальному звіті щодо антикорупційної системи України зафіксувала ситуацію, коли «нормативно-правова база була на місці», однак система залишалася «не повністю ефективною», зокрема через недостатній фокус на належну імплементацію законів та реальні результати діяльності інституцій [3]. Відновлення законності, на думку автора, потребує насамперед забезпечення публічності правотворення, процедурної якості адміністративних рішень і практичної доступності правосуддя.

Межі правової законності визначає принцип, сформульований Г. Радбрухом після досвіду німецького тоталітаризму. Формула Радбруха встановлює поріг, за яким формальна легальність втрачає правову якість через радикальну суперечність справедливості. Сучасна інтерпретація принципу передбачає інституціоналізацію тесту мінімальної моральної сумісності, що включає перевірку відповідності конституційним принципам, чеснотам законності та можливості судового контролю. Радикальне переосмислення меж правового та неправового має принципове значення для посттоталітарних суспільств. Формула Радбруха запобігає легітимації «законного беззаконня» через встановлення змістовних критеріїв правової якості норм. Інституційна реконструкція принципу створює практичний механізм розрізнення правової законності та формальної легальності [1].

Запропонована автором онтологічна модель правової законності інтегрує багаторівневу валідність, європейські стандарти та концепцію внутрішньої моралі права. Модель забезпечує перехід від номінальної до структурної законності через систему якісних критеріїв оцінки правових норм і процедур. Законність перетворюється з формального дотримання приписів на практичну реалізацію справедливого правового порядку, що служить захисту прав людини та обмеженню державного свавілля. Практичне значення моделі полягає у створенні концептуальної основи для судової та адміністративної практики. Онтологічна модель правової законності забезпечує методологічні орієнтири для оцінки якості правових норм і процедур, сприяючи практичному втіленню верховенства права в українській правовій системі.

Висновки. Проведене дослідження дозволило розробити цілісну онтологічну концепцію законності як структурного елемента верховенства права, що вирішує фундаментальну проблему співвідношення формального та змістовного вимірів правової регуляції. Встановлено, що законність не є самодостатньою категорією, а функціонує як системоутворювальний елемент багатовимірної конструкції правовладдя.

Наукова новизна дослідження полягає у розробці багаторівневої моделі валідності законності, що інтегрує онтологічний, інституційний і практичний виміри права. Запропонована модель дає змогу врегулювати традиційну дихотомію позитивізму та природно-правових концепцій через демонстрацію їх взаємодоповнюваності у континуумі правової законності. Обґрунтовано концептуальний перехід від номінальної законності, що задовольняється формальною наявністю нормативних актів, до структурної законності, яка

вимагає якісної архітекτονіки правових процедур і внутрішньої моральності права.

Теоретичне значення дослідження полягає у розкритті онтологічної природи законності через синтез концепції внутрішньої моралі права, європейських стандартів верховенства права та української доктрини правовладдя. Доведено, що правова якість норм визначається не лише їх формальною валідністю, а передусім відповідністю системі чеснот та здатністю забезпечувати справедливий правовий порядок.

Практичне значення роботи виявляється у створенні методологічної основи для оцінки якості правової системи через емпіричні індикатори функціонування законності. Встановлено, що для України дефіцити верховенства права мають переважно інституційний, а не нормативний характер, що вимагає зосередження на якості правових процедур і відновленні довіри до правових інститутів. Запропонована онтологічна модель правової законності забезпечує концептуальну основу для судової та адміністративної практики через систему критеріїв оцінки правових норм і процедур. Модель створює методологічні орієнтири для практичного втілення верховенства права в умовах правової модернізації та європейської інтеграції України. Результати дослідження відкривають перспективи для подальших наукових розвідок у сфері операціоналізації онтологічної моделі законності в конкретних галузях права та розробки практичних механізмів її впровадження у діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування.

Література

1. Bix B. H., Alexy R. Radbruch's Formula, and the Nature of Legal Theory. *Rechtstheorie*. 2006. Vol. 37. P. 139–149. URL: https://scholarship.law.umn.edu/faculty_articles/236 (date of access: 23.08.2025).
2. Dworkin R. M. Law's empire. Cambridge, Mass.: Belknap Press, 1986. 470 p. URL: <https://www.filosoficas.unam.mx/~cruzparc/empire.pdf> (date of access: 19.08.2025).
3. European Court of Auditors. Reducing Grand Corruption in Ukraine: Several EU Initiatives, but Still Insufficient Results. 2021. 77 p. URL: https://www.eca.europa.eu/en/publications/SR21_23 (date of access: 23.08.2025).
4. Finnis J. Natural law and natural rights / ed. by P. Craig. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2011. 511 p. URL: [https://etica.uazuay.edu.ec/sites/etica.uazuay.edu.ec/files/public/Natural%20Law%20and%20Natural%20Rights%20\(Clarendon%20Law\)%20\(%20PDFDrive%20\).pdf](https://etica.uazuay.edu.ec/sites/etica.uazuay.edu.ec/files/public/Natural%20Law%20and%20Natural%20Rights%20(Clarendon%20Law)%20(%20PDFDrive%20).pdf) (date of access: 20.08.2025).
5. Fuller L. L. The Morality Of Law. New Haven and London: Yale University Press, 1963. 273 p. URL: https://mguntur.id/files/ebook/ebook_1605607075_e2bf730c3254db5d74fc.pdf (date of access: 19.08.2025).

6. Hart H. L. A. The Concept of Law. New York : Oxford University Press, 1972. 278 p. URL: <https://archive.org/details/conceptoflaw00hart> (date of access: 19.08.2025).

7. Holovaty S. Backbone of the Rule of Law: the decisive contribution of the Venice Commission in Ukraine. *Venice Commission. Thirty-Year Quest for Democracy through Law. 1990-2020*. 2020. P. 339–364. URL: <https://ccu.gov.ua/library/backbone-rule-law-decisive-contribution-venice-commission-ukraine> (date of access: 21.08.2025).

8. Kelsen H. Pure Theory of Law. Clark, New Jersey : Lawbook Exchange, 2005. 356 p. URL: [https://cdn.oujdaLibrary.com/books/612/612-pure-theory-of-law-\(www.tawcer.com\).pdf](https://cdn.oujdaLibrary.com/books/612/612-pure-theory-of-law-(www.tawcer.com).pdf) (date of access: 20.08.2025).

9. Raz J. The Authority of Law. Essays on Law and Morality. Oxford : Oxford University Press, USA, 1979. 283 p. URL: <http://ndl.ethernet.edu.et/bitstream/123456789/77486/1/17.pdf> (date of access: 19.08.2025).

10. WJP Rule of Law Index. *World Justice Project | Advancing the rule of law worldwide*. URL: <https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/global> (date of access: 22.08.2025).

11. Венеційська Комісія. Ради Європи. Мірило правовладдя : Коментар, глосарій / пер. з англ. С. Головатий. Київ : ТОВ «Компанія «БАІТЕ», 168. 2017 с. URL: <https://www.venice.coe.int/images/SITE%20IMAGES/Publications/Rule%20of%20Law%20checklist%20UKR.pdf> (дата звернення: 18.08.2025).

12. Головатий С. Верховенство права (правовладдя): як його тлумачить Венеційська Комісія. *Право України*. 2011. № 10. С. 154–184. URL: <https://ccu.gov.ua/library/verhoventstvo-prava-pravovladdya-yak-yogo-tlumachyt-veneciyska-komisiya> (дата звернення: 21.08.2025).

13. Загальна теорія права : підручник / ред. М. Козюбра. Київ : Baite, 2015. 392 с. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/8/f/283756.pdf> (дата звернення: 18.08.2025).

14. Козюбра М. Мірило верховенства права (правовладдя) національного рівня: практика України / ред. С. Головатий. Київ : Центр дослідж. проблем верховенства права та його втілення в нац. практику України Нац. ун-ту «Киево-Могила. акад.», 2021. 152 с. URL: <https://rm.coe.int/rol-2021-web-ukr/1680a4a0ea> (дата звернення: 20.08.2025).

15. Козюбра М. І. Принципи верховенства права і правової держави: єдність основних вимог. *Наукові записки. Юридичні науки*. 2007. Т. 64. С. 3–9. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ee0fef65-20f7-4d0e-8830-e19403bf067d/content> (дата звернення: 18.08.2025).

16. Костенко О. М. Що таке природне право? Концепція природного права у світлі соціального натуралізму. *Право України*. 2021. № 1. С. 115–138. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/prukr_2021_1_10 (дата звернення: 19.08.2025).

17. Принцип верховенства права: проблеми теорії та практики : монографія / П. М. Рабінович та ін. Львів : Сполом, 2016. Т. 30. 200 с. URL: <https://shorturl.at/4dkBs> (дата звернення: 19.08.2025).

18. Рабінович П. М. Основи теорії та філософії права : навч. посіб. Львів : Вид-во ЛЮБФ «Медицина і право», 2021. 256 с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/3fmb_finan/Rabinovych-theory_philosophy_prava_posibnik_2021.pdf (дата звернення: 21.08.2025).

Анотація

Ковальчук Н. С. Онтологія законності у структурі верховенства права. – Стаття.

У статті пропонується цілісне онтологічне осмислення законності у структурі верховенства права, у межах якого законність тлумачиться як форма буття права, що поєднує формально-процедурний і змістовно-ціннісний аспекти. Обґрунтовується багаторівнева модель валідності (онтологічний, інституційний, практичний рівні), яка дозволяє подолати дихотомію «закон/право» та показує, як текст норми, дизайн процедур і соціальна ефективність взаємно детермінують правову якість. Аргументується перехід від номінальної законності до структурної: законність розуміється не як проста чинність приписів, а як результат прозорого правотворення, ясності та перспективності норм, їх несуперечності й виконуваності, гарантованих доступним судовим контролем. Європейські стандарти інтерпретуються як архітектоніка чеснот, у якій законність функціонує як базовий шар, що уможливило правову визначеність, заборону свавілля, ефективне правосуддя, захист прав людини та рівність. Пропонується впровадження тесту мінімальної моральної сумісності норми, що визначає поріг, нижче якого легальність утрачає правову якість. Емпіричний аспект репрезентується через використання індикаторів верховенства права для верифікації інституційної спроможності. Додатково підкреслюється темпоральний вимір законності. Перспективність і стабільність правових рішень розглядаються як необхідні умови керованості поведінки та відновлення довіри до права. Наукова новизна полягає в інтеграції трьох рівнів валідності з архітектонікою чеснот та процедурними методами, завдяки чому законність постає інфраструктурою правовладдя. Практичне значення полягає у виробленні методологічних орієнтирів для розробки правових норм, судової аргументації та публічного адміністрування в умовах модернізації й європейської інтеграції України; результатом є концептуальна рамка, придатна для трансформації декларативних стандартів у відтворювані процедури оцінювання якості норм і практик.

Ключові слова: онтологія законності, верховенство права, правовладдя, багаторівнева валідність, структурна законність, чесноти законності, правова визначеність, заборона свавілля, пропорційність, судова аргументація, публічне адміністрування, індикатори верховенства права, довіра, європейські стандарти.

Summary

Kovalchuk N. S. Ontology of legality in the structure of the rule of law. – Article.

The article proposes a holistic ontological understanding of legality in the structure of the rule of law, within which legality is interpreted as a form of being

of law, combining formal-procedural and content-value aspects. A multi-level model of validity (ontological, institutional, practical levels) is substantiated, which allows overcoming the dichotomy "law/right" and shows how the text of the norm, the design of procedures and social efficiency mutually determine legal quality. The transition from nominal legality to structural legality is argued: legality is understood not as the simple validity of prescriptions, but as the result of transparent lawmaking, clarity and perspective of norms, their consistency and enforceability, guaranteed by accessible judicial control. European standards are interpreted as an architectonics of virtues, in which legality functions as a basic layer that enables legal certainty, prohibition of arbitrariness, effective justice, protection of human rights and equality. It is proposed to introduce a test of minimal moral compatibility of a norm, which determines the threshold below which legality loses its legal quality. The empirical aspect is represented through the use of indicators of the rule of law to verify institutional capacity. The temporal

dimension of legality is additionally emphasized. The prospects and stability of legal decisions are considered as necessary conditions for the controllability of behavior and the restoration of trust in the law. The scientific novelty lies in the integration of three levels of validity with the architectonics of virtues and procedural methods, due to which legality becomes the infrastructure of the rule of law. The practical significance lies in the development of methodological guidelines for the development of legal norms, judicial argumentation and public administration in the conditions of modernization and European integration of Ukraine; the result is a conceptual framework suitable for transforming declarative standards into reproducible procedures for assessing the quality of norms and practices.

Key words: ontology of legality, rule of law, rule of law, multilevel validity, structural legality, virtues of legality, legal certainty, prohibition of arbitrariness, proportionality, judicial reasoning, public administration, indicators of the rule of law, trust, European standards.

Дата надходження статті: 30.08.2025

Дата прийняття статті: 16.09.2025

Опубліковано: 30.09.2025